

פרופ' דניאל פרידמן

שלטון היועץ

החלטת היועץ המשפטי לממשלה לסגור את תיק ביבטורס מעלה שתי שאלות חשובות: האם יש מקום לנהל חקירה פלילית נגד ראש ממשלה מכהן, או שעדיף להמתין עד לסיום כהונתו - והאם לא הגיע הזמן להפקיע מהיועץ המשפטי את סמכויות התובע הכללי

פלתה, מה שסייע לו להשיג את המט"ר. ואכן, בישיבת הממשלה הסוערת שהתקיימה זמן קצר לאחר מכן נמנע רה"מ מלהשתתף בדיון או בהצבעה, והתוצאה הייתה שוועדת הבדיקה לא הוקמה. במקום זאת הושגה פשרה שהעבירה את הנושא למבקר המדינה. היועץ המשפטי וינשטיין נמצא מבחינה זו במצב "הפוך" למזון. מער"כת יחסיו נתניהו היא כזו היוצרת קשר אישי, ואילו מצד רה"מ קיים ניגוד עניינים המקשה עליו להתמודד עם נור"שאים במערכת אכיפת החוק המחייבים שינוי. בנסיבות אלה, ונוכח הקרבה שבין השניים, אין תמה שמתעוררת שאלה נוכח החלטתו של וינשטיין שלא לפתוח בחקירה בפרשת ביבטורס, שכאמור בעיניי נכונה לגופה - עניין השב ומעלה את שאלת מעמדו של היועץ המשפטי, את ניגוד העניינים המובנה שבתפקידו ואת הבקרה עליו.

להשתחרר מהתלות

נראה שמעמדו של וינשטיין הוא כזה שלא ניתן לנקוט שום צעד בממשלה או בכנסת הנוגע למערכת שהוא מופקד עליה, אלא בהסכמתו. נראה גם שראש הממשלה, ומן הסתם לא רק הוא, מבין שעדיף לשמור על יחסים תקינים עם היועץ, המחזיק את שוט התביעה, מאשר להיאבק בו. יעקב נאמן ניסה בשעתו להפריך את תפקיד היועץ המשפטי מתפקיד התובע הכ"ל, אבל הסתבר שזה בלתי אפשרי. בעיני הפתרון נעוץ בשני מהלכים: האחד, מתן חסינות לרה"מ בפני חקירה והעמדה לדין כל עוד הוא משמש בתפקיד, ובכפוף לכך שתקופת הכהונה לא תובא בחשבון לצורך התיישנות. מהלך זה יבטיח את יציבות השלטון, ישח"ר את רה"מ מהתלות ומהחשש מפני היועץ המשפטי שלו, ויפתח את השער למהלך השני - הפרדת היועץ מהתובע הכללי. מדובר במהלך המתחייב לא רק מניגוד העניינים הכרוך במצב הנוכחי, אלא גם מריכוז הכוח המופרז בידי אדם אחד, שאיננו נבחר ציבור, כוח שעוצמתו עולה על זה של גופים נבחרים, ואשר איננו מתיישב עם התפיסה הר"מוקרטית של השלטון.

במקביל נדרשת הקמת מערך בקרה יעיל על התביעה, לרבות מי שיעמוד בראשה. מערך כזה הוקם באחרונה בהליכים פנימיים במשרד המשפטים, וראו זה פלא - דווקא היועץ המשפטי טי עצמו, העומד בראש התביעה, איננו כפוף למבקר, ונראה שהמבקר הוא הכ"פוף ליועץ.

התיק נסגר, השאלות נשארו. ראש הממשלה נתניהו ורעייתו שרה באחת מניסיעותיהם לחו"ל. צילום ארכיון: אבי אוהיון לעמ

החלשה דרמטית של רה"מ, ההופך כעת לחשוד ולנחקר. המשמעות הנוספת הייתה שהיכולת של רה"מ לנקוט צעדים כלשהם נגד היועץ התפוגגה לחלוטין. האם פעל מזון בניגוד עניינים כשהחליט על פתיחת החקירה הזו? החקירה שירתה היטב את מזון. בינואר 2007 (לפני שמוניתי לשר המשפטים) התקיימה שיחה קשה בין רה"מ לבין, שבה אולמרט הודיע למזון שהחליט להציע לממשלה למנות ועדת בדיקה ממשלתית לבחינת הכשלים בפרשת רמון, ומזון אסר עליו לעשות זאת, במידה רבה תוך הסתמכות על כך שרה"מ עצמו נתון בחקירה בתיק כר"מיה (וכן בתיק בנק לאומי, שהיה בטי"פולו של פרקליט המדינה שנדר). לא למותר לציין שגם תיק כרמיה וגם תיק בנק לאומי נסגרו, אך זאת רק לאחר שאולמרט התפטרה.

ולמרות זאת, הקמת ועדת הבדיקה לא ירדה מהפרק. המאבק סביב הנושא נמשך חודשים ארוכים, והיה עדיין בעיצומו כשמזון החליט על המהלך יוצא הדופן של גביית העדות המוקדמת של טלנסקי. להערכת החלטה זו ניתנה תוך ניגוד עניינים: היה למזון אינטרס מובהק למנוע את הקמתה של ועדת הבדיקה, וצריך היה להיות ברור לו שהעדות המוקדמת של טלנסקי עשויה לפגוע בממשלה ואף להביא לה-

המשפטי לרה"מ הם טובים וקרוכים, וכשמצטרפת לכך העובדה שהממשלה מקלה על היועץ והולכת לקראתו, גם כאשר אין לכך מקום, יהיה ליועץ אינטרס לשמר את השלטון ולא לער"ער אותו. מנגד, אם הממשלה מבקשת להנהיג רפורמות שעלולות לנגוס בסמכויות היועץ עלול להתפתח אצלו אינטרס הפוך.

האינטרס של מזון

על רקע זה ניתן לבחון את מה שה"תרחש בתקופתם של היועצים מני מזון ויהודה וינשטיין. ב-2006 נקלע מזון למצוקה קשה בעקבות כתב האישום התמוה שהגיש נגד שר המשפטים דאז, חיים רמון, בפרשת הנשיקה. היה ברור אך בה במידה היה ברור שאין זה מקרה ראוי להגשת כתב אישום. הביקורת הקשה, והמוצדקת בעיניי, שנשמעה אז על הגשת כתב האישום לא הייתה קלה למזון, שחש שהמערכת שהוא עומד בראשה עומדת להתערער ושם רמון יזוכה הדבר עלול להיות הרסני לה. ואז, בשעה שהמערכת נתונה לח"ששות כה כבדים, החליט מזון לפתוח בחקירה גם נגד ראש הממשלה דאז, אהוד אולמרט, בעניין הבית בכרמיה. המשמעות הברורה של הצעד הזה הייתה כשהיחסים האישיים בין היועץ

החלטת היועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, לסגור את תיק ביבטורס מפ"נה את הורקור לשתי סוגיות עקרוניות: פתיחה בהליכים פליליים נגד ראש ממשלה, ומעמדו יוצא הדופן של היועץ המשפטי לממשלה. ההחלטה על סגירת תיק ביב"טורס היא בעיניי החלטה נכונה, אף שההנמקה לה שנויה במחלוקת. גם אם נניח שהחשדות יכלו, עקרונית, לשמש בסיס לחקירה, השאלה היא אם הצד"קו פתיחת חקירה נגד ראש ממשלה - חקירה הנמשכת אצלנו שנים וגוררת בהכרח שיבוש של השלטון במדינה. למיטב ידיעתי, ישראל היא המדינה היחידה בעולם המערבי (ואולי בעולם כולו) שבה כל ארבעת ראשי הממשלה האחרונים היו נתונים לחקירות. נתניהו היה נתון בתקופת כהונתו הראשונה לחקירות בפרשת בראון-חברון ובפר"שה נוספת, שנחקרה לאחר סיום אותה כהונה - ושתי החקירות נסגרו. גם הח"קירות נגד ראשי הממשלה ברק ושרון לא הניבו כתבי אישום. אולמרט היה נתון בשורה ארוכה של חקירות ש"רות מהן נסגרו, אולם אלה העדות המוקדמת בפרשת טלנסקי, ממנה זוכה (אך העניין הוחזר למחוזי ועודו תלוי ועומד) הביאה להחלטת ממשלתו. עדות מוקדמת זו ניתנה בעיצומה של מתקפת טילים מעזה על ישראל, שחייבה קבלת החלטות בנושא קריטי. הפלת ממשלת אולמרט בדרך שבה נעשתה גבתה מישראל להערכת מחיר כבד בתחום המדיני והביטחוני.

ניגוד עניינים חריף

ניתן כמובן לטעון שסגירת תיק ב"יטורס פוגעת בשלטון החוק ובשוויון בפני החוק - ערכים שמערכת המשפט ביקשה לא פעם להציגם כקדושים ונ"עלים מכול. אולם למדינה יש גם ער"כים אחרים והרבר הומחש לא אחת. די להזכיר את שחרורם של למעלה מאלף מחבלים מורשעים תמורת גלעד שליט. העסקה עצמה הייתה שגויה, אולם הר"עיון שפעמים נדרש שלטון החוק לסגת בפני ערכים אחרים הוא נכון. ואם ניתן לוותר לטרוריסטים ורוצחים לשם פדיון שבויים, ניתן גם לוותר על חקירה נגד ראש ממשלה בחשד בנושא פחות בה"נה, במקום לערער את השלטון בישראל. כל זה איננו מפחית מהבעיה המרכז"ית - התלות ביועץ המשפטי לממשלה. מדובר בבעל תפקיד ממונה, שאיננו עומד לבחירות ואיננו חייב דין וחש"בון לאיש. הוא האדם שבידיו נתונה ההחלטה: ברצונו יועזע את הממשלה